

SZÁZADVÉG

DISSZEMINÁCIÓ

GAZDASÁGI KONJUNKTÚRA NAGYMINTÁS KUTATÁS

2025.10.14.

DOI: 10.65295/dissz-gkonj.2024

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezető.....	2
1.1. Kutatási célok	2
2. Kutatási eredmények	4
2.1. Makrogazdasági környezet, általános konjunktúraérzet	4
2.2. A háztartások gazdasági helyzete, egyéni percepciók	6
2.3. Munkaerőpiac és foglalkoztatás	8
2.4. Fogyasztási és megtakarítási tapasztalatok	10
2.5. Hitelezés, adósság és lakhatás	13
2.5.1. Lakhatási döntések és alternatívák	13
2.5.2. Hitelhez jutás lehetőségei.....	14
2.5.3. Új lehetőségek a fiatalok számára.....	15
2.5.4. Társadalmi és gazdasági összefüggések.....	15
2.5.5. Összegzés	16
2.6. Gazdasági kilátások és jövőképek	17
2.7. Vállalati perspektívák és versenyképesség	20
2.8. Társadalmi felelősség és gazdaságpolitikai elvárások	22
3. Konklúzió	23
4. Módszertan	25
5. Felhasznált irodalom és források.....	27

1. BEVEZETŐ

1.1. Kutatási célok

A gazdaságpolitikai és tágabban értelmezett politikai viták során rendszeresen találkozunk azzal az ellentmondással, hogy a makrogazdasági mutatók által kirajzolt kép és az emberek mindennapi tapasztalatai, illetve szubjektív benyomásai sokszor nem fedik egymást. A döntéshozatalban a mérésekből és statisztikai adatokból kiinduló elemzések képezik a szakpolitikai megfontolások alapját, és a gazdaságpolitika sikeressége is ezekből a számokból ítélhető meg. Ugyanakkor a számok önmagukban a társadalom többsége számára kevésbé érzékletesek: ahelyett, hogy a megalapozott kutatási eredményekből származó adatokon keresztül vizsgálnák a gazdaságot, az emberek a mindennapi életszínvonaluk, a háztartásuk anyagi biztonsága, a munkahelyi helyzetük és a fogyasztási lehetőségeik alapján alkotnak véleményt arról, hogy a gazdaság éppen jól vagy rosszul teljesít.

Ez a szubjektív értékelés nem kizárólag a tényleges helyzeten alapul, ugyanis azt erőteljesen formálják a médiában megjelenő hírek, a közösségi oldalakon terjedő gyakran eltérő és egymásnak ellentmondó vélemények, illetve a közvéleményt alakító személyiségek befolyása is, akiknek vélt, vagy valós szakértelme súlyt adhat a mondanivalójuknak. Az így létrejövő „véleménybuborékok” gyakran torzítják a valóságos képet, és eltéríthetik az emberek percepcióit a tényleges gazdasági folyamatoktól, valamint ezek tisztán megítélésétől. Ennek különös jelentősége van, mivel a gazdasági várakozások önmagukban is visszahatnak a gazdaság alakulására: egy optimista környezet ösztönzi mind a külföldről, mind a belföldről érkező beruházásokat és növeli az országban tapasztalható fogyasztási hajlandóságot, míg a pesszimista hangulat önmagában is fékezheti a gazdasági dinamizmust, és az ezzel járó pozitív következmények hasznosulását.

Az Európa-szerte érzékelt negatív globális hatások nyomán, mint a pandémia, valamint az orosz–ukrán háború által kiváltott gazdasági következmények, az emberek percepciói és a várakozások vizsgálata még inkább középpontba került, a megfelelő döntéshozatal érdekében. Az ilyen és ehhez hasonló nemzetközi kihívásokból fakadó gazdasági nehézségek közvetlenül érintik a háztartásokat: a jövedelmek értékének alakulása, a foglalkoztatottság biztonsága, az infláció érzékelése vagy éppen a rezsiköltségek szintje mind meghatározzák a lakosság mindennapi tapasztalatait a gazdaság kontextusában. Ezek a tényezők azonban nem pusztán a jólét megélését befolyásolják, hanem hosszabb távon kihatnak a fogyasztási és megtakarítási döntésekre, valamint a politikai intézkedések társadalmi megítélésére is.

Kutatásunk célja, hogy nagymintás, területileg rétegzett és reprezentatív adatfelvétel segítségével átfogó képet adjunk a magyar társadalom gazdasági konjunktúraérzetéről, a háztartások anyagi helyzetéről és a jövőbeli kilátásokról alkotott várakozásairól. A kutatás során kiemelt figyelmet fordítunk a leginkább sérülékeny társadalmi csoportokra, hiszen az ő gazdasági tapasztalataik és percepcióik különösen érzékenyen jelzik a változások irányát és hatását.

A vizsgálat szerves részét képezi annak feltárása is, hogy a kormányzati intézkedések miként formálják a gazdasági percepciókat. A 2010 utáni időszakban megvalósított programok – a közfoglalkoztatási rendszer, a családtámogatási adókedvezmények és adómentességek, a rezsivédelmi mechanizmusok, a hitelhez jutást támogató programok, valamint a gazdasági és foglalkoztatási akciótervek – nemcsak ténylegesen hozzájárultak az életszínvonal

emelkedéséhez, hanem pozitívan is befolyásolták a magyar emberek várakozásait és a jövőbe vetett bizalmukat is. E tényezők elemzése lehetőséget ad annak megértésére, hogy a kormányzati gazdaságpolitika miként hathat vissza a társadalom gazdasági önképére.

A szubjektív és objektív tényezők együttes vizsgálata tehát lehetővé teszi a gazdasági különbségek társadalmi és területi dimenzióinak feltárását, valamint hozzájárul a szakpolitikai döntéshozatal megalapozottságának további erősítéséhez. A kutatás további célja ezen felül, hogy a feltárt eredményeken keresztül a társadalmi párbeszédet is előmozdítsa, és segítsen eligazodni egy olyan gazdasági környezetben, amelyet a változékonyság és a bizonytalanság egyre inkább meghatároz.

2. KUTATÁSI EREDMÉNYEK

2.1. Makrogazdasági környezet, általános konjunktúraérzet

A magyar gazdaság a szabadpiaci rend megszilárdulása óta hullámzó növekedést mutat, amelyet bizonyos ciklikus fázisok – fellendülés, csúcspont, visszaesés és mélypont – jellemeznek. Ezek a ciklusok a piacgazdaság természetes velejárói, és alakulásukat számos tényező befolyásolja, többek között a technológiai fejlődés, a geopolitikai események, a kormányzati döntések, valamint külső, váratlan események, például járványok. A gazdasági ciklusokat gyakran a kibocsátás ingadozásán keresztül értelmezik, amely a gazdaság egyensúlyi növekedési trendje körül zajlik. Napjainkban a gazdasági folyamatokat meghatározó legjelentősebb trendek közül a technológiai fejlődés, a globalizáció, a geopolitikai feszültségek és az inflációs folyamatok emelhetők ki.

A fókuszcsoportos beszélgetések és a szakirodalmi megközelítés összevetése azt mutatja, hogy a megkérdezettek nem választják el élesen a makro-, mezo- és mikroszintet. Az általános konjunktúraérzetet alapvetően a mindennapi tapasztalatokra alapozva értelmezik, amely egyszerre tartalmaz objektív és szubjektív, makrogazdasági és pszichológiai tényezőket, és nagymértékben függ az egyének és háztartások gazdasági-pénzügyi kompetenciájától. A gazdaság és a politika viszonyának értelmezése bizonytalan, a politika fogalmát sokan a gazdaságpolitikát meghatározó komplex kormányzati rendszerekre vonatkoztatják.

„Vidéki lány vagyok, és mindig láttam az ilyen TSZ-es képeket apukáméknál, hogy így a szántó, búzamezők, az a gazdaság, mint épület, a gazdasági épület a traktorral, az jut mindig a gazdaságról eszembe.”
(nő, főváros)

Különösen hangsúlyos az inflációs tapasztalat szerepe, amely sokaknál meghatározó a konjunktúraérzet alakításában. Az általános gazdasági helyzet megítélése a saját jólétük és jövőképük szerint történik, és a bizonytalanság érzésében részben a globális makrofolyamatok átláthatatlansága, részben pedig az egyéni pénzügyi kontroll hiánya játszik szerepet. A jólétet a legtöbben az anyagi biztonság, a fizetések szintje, a szabadidő és az életminőség szempontjából értelmezik, és az ország gazdasági állapotának megítélésében az infláció, a reálbérek, az életszínvonal és a vásárlóerő a meghatározó tényezők. Ugyanakkor a véleményeket gyakran személyes tapasztalatok, külföldi munkatapasztalatok vagy ismerősök történetei is alátámasztják, ami hitelesíti a konjunktúraérzékelést.

Az „élhetőség” érzete, különösen, ha a biztonságos környezettel kapcsolódik, pozitívabb megítélést kap, mint az általános gazdasági helyzet. A stabil munkahellyel rendelkezők általában pozitívabb hangon beszélnek a gazdasági környezetről, míg a személyes bizonytalanságot tapasztalók kritikusabbak. A makrogazdasági folyamatok így nem csupán külső hatásként jelennek meg, hanem személyes kapcsolatokon és tapasztalatokon keresztül is beépülnek a mindennapokba. Az élethelyzet szerinti különbségek, különösen a munkahely stabilitása, kiemelkedően fontosak a konjunktúraérzet és a jövőkép szempontjából, ahogy azt a szakirodalom is alátámasztja.

A gazdasági közérzetet formálják az emberek közötti beszélgetések, a médiában megjelenő történetek, valamint a személyes tapasztalatok, összhangban Akerlof és Shiller „állati szellemek” elméletével.¹ Különösen a nyugdíjasok esetében meghatározó a politika szerepe, mivel jövedelmük közvetlenül a kormányzati intézkedésekhez kötődik, és az egyenlőtlenségek érzékelése erősen befolyásolja konjunktúraérzetüket. A társadalmi igazságosság, elosztási méltányosság, valamint az egészségügyi és szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés szintén jelentősen alakítja a vélekedéseket, különösen az alacsonyabb jövedelműek körében, ahol a magasabb fogyasztási hajlandóság érzékelhető (Hansennél ismertetett elvek szerint²).

A fiatalok a gazdaságot reflexszerűen a politikával kapcsolják össze, kiemelve az állami intézkedések közvetlen hatását a mindennapi életre. Az áremelkedések, dráguló termékek és az állami beavatkozások a háztartások életére jelentős hatással vannak, így a gazdaság nem csupán elvont fogalomként, hanem a megélhetést és a jövőbeli terveket jelentősen befolyásoló komplex folyamatrendszerként jelenik meg.

A kvalitatív felmérés alapján a negatív percepciók voltak a jellemzők, a 2020 utáni hazai konjunkturális visszaesés pedig hozzájárult a pesszimistább hangulat kialakulásához. A magyar gazdaság nyitottsága miatt a külső válságok – például a koronavírus-járvány, az orosz–ukrán háború, a közel-keleti konfliktusok és a vámháborúk – negatívan befolyásolták a növekedési kilátásokat. Ezek a tényezők, a geopolitikai bizonytalanság és a nemzetközi kereskedelmi korlátok együtt komoly hatással vannak a lakosság konjunktúraérzetére, és a permakrízis időszaka szinte teljesen ellehetetleníti a tervezhetőséget az állampolgárok számára.

¹ Akerlof–Shiller 2009.

² Hansen 1927.

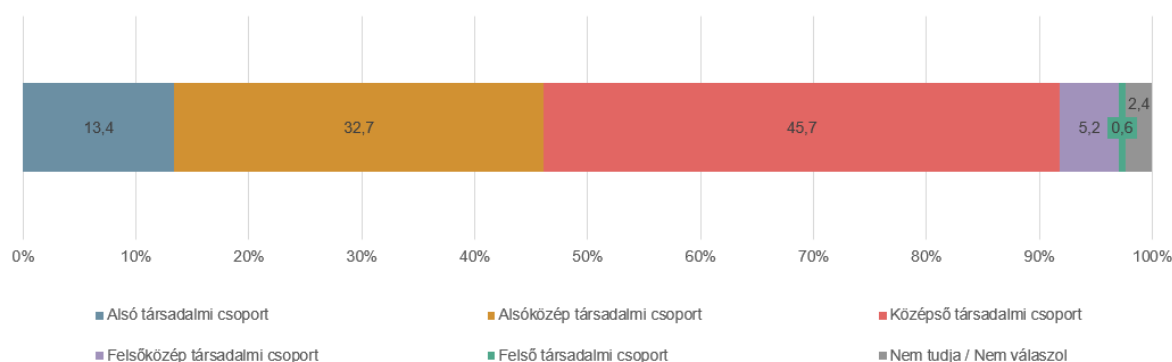

2.2. A háztartások gazdasági helyzete, egyéni percepciók

A háztartások gazdasági helyzetét egyszerre objektív és szubjektív tényezők is meghatározzák. Az objektív elemek közé tartozik a jövedelmi szint, a vagyon nagysága és összetétele, valamint a munkaerőpiaci vagy tőkepiaci részvétel, továbbá az árak alakulása, az infláció, a lakhatás és a társadalmi beágyazottság, biztonság. A háztartások megítélését azonban a személyes tapasztalatok és percepciók is formálják: ide tartozik a jövedelmi és vagyoni helyzet érzékelése, az életszínvonal, valamint az összehasonlítás saját és mások helyzetével.

A szubjektív tényezők között kiemelt szerepe van a társadalmi igazságosság, az egyenlőtlenségek megítélése, a biztonságérzet és a szociális védelemhez való hozzáférés kérdésének. A fókuszcsoportos beszélgetések és a szakirodalom alapján a magyar háztartások kettős élményt tapasztalnak: miközben szociális önképük a skála közepére sorolt átlagos státuszt tükröz, a mindennapokban a válaszadók 87,8 százaléka érzékeli, hogy a pénzromlás befolyásolja megélhetését. Ez a paradoxon („átlagos vagyok, mégis szűkül a komfortzónám”) meghatározza az összes kulcsmotívumot, amely a háztartások gazdasági magatartását jellemzi.

1. ÁBRA: KÉREM, MONDJA MEG, HOGY AZ ALÁBBIK KÖZÜL ÖN MELYIK CSOPORTBA SOROLNÁ SAJÁT MAGÁT! (%)

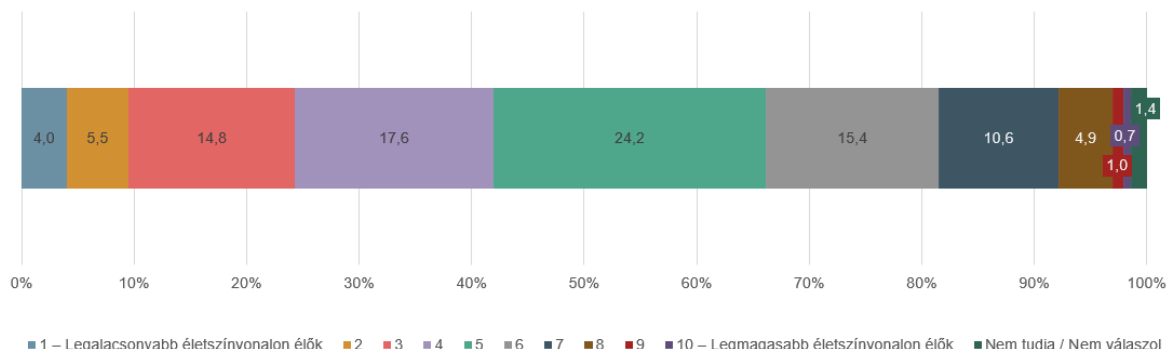

Forrás: Századvég

Az infláció nem csupán a reáljövedelmeket csökkenti, hanem pszichológiai bizonytalanságot is generál. A fókuszcsoportok tapasztalatai szerint az árak emelkedését a résztvevők gyakran a hivatalos adatoknál magasabbra becsülik, különösen az élelmiszer- és rezsi költségek esetében. A várakozás-spirál lefelé tolja a fogyasztási hajlandóságot, felerősítve a defenzív kiadásmenedzsmentet. Ezzel párhuzamosan kialakul egyfajta „középosztály-illúzió”: a legtöbben magukat átlagos helyzetűnek érzik, objektív jövedelmük azonban gyakran elmarad a szubjektív percepciótól.

2. ÁBRA: HOL HELYEZNÉ EL MAGÁT EGY OLYAN SKÁLÁN, AHOL A LEGMAGASABB ÉLETSZÍNVONALON ÉLŐK 10-ES ÉRTÉKET KAPNAK, A LEGALACSONYABB ÉLETSZÍNVONALON ÉLŐK PEDIG 1-EST? (%)

Forrás: Századvég

Az alkalmazkodás fő terepe a fogyasztási struktúra átrendezése. Az érzékenység és az „akcióvadászat” vált alapszabvánnyá, míg a kulturális programokhoz való hozzáférés is csökkent. A nyugdíjas fókuszcsoportban a takarékosági stratégiákat rendszeresen helyeselték („Nézni kell az akciókat, olcsóbb dolgokat.”). A vélt vagy valós ideiglenes jövedelemmérséklődést a háztartások a megtakarításukból, vagy fogyasztás-visszafogásból próbálják ellensúlyozni.

A kvantitatív és kvalitatív vizsgálatok egyaránt azt mutatják, hogy bár az infláció tartósan a jegybanki célsávon belül vagy enyhén felette mozog, és az elmúlt időszakban jelentős reálbér-növekedés is tapasztalható volt, a lakosság körében továbbra is erősen jelen van az infláció kedvezőtlen észlelése, amely a fogyasztás visszafogottabb, tudatosabb alakításában tükröződik. Az orosz–ukrán háború és az EU szankciós politikája több csatornán keresztül is inflációs nyomást generált: az energiahordozók ár-növekedése közvetlen és közvetett hatással volt a hazai inflációs folyamatokra, az üzemanyag-, a háztartási energia- és az élelmiszerárak emelkedése a termelési költségek növekedésének következménye is volt. A forint leértékelődése szintén hozzájárult a fogyasztói árak gyorsuló emelkedéséhez: a Magyar Nemzeti Bank számításai szerint az 1 százalékos leértékelődés 0,25–0,35 százalékos áremelkedést generál egy év alatt, korábban ez 0,1–0,2 százalék volt.

A fejezet eredményei rávilágítanak arra, hogy a háztartások pénzügyi mozgástere és a gazdasági elégedettség szorosan összefügg az objektív jövedelmi helyzettel, az inflációs érzékeléssel, a társadalmi rétegek közötti különbségekkel és a szociális biztonsággal. Amíg a lakosság az árakat a hivatalosnál magasabbnak éli meg, a magyar háztartások viselkedése védekező jellegű marad, és a fogyasztás élénkítése hosszabb távú, célzott intézkedéseket igényel.

2.3. Munkaerőpiac és foglalkoztatás

A foglalkoztatás nem csupán a megélhetés biztosítását jelenti, hanem az egyének lelkiállapotát, jövőképét és társadalmi státuszát is alapvetően meghatározza. A munkabérek szintje és stabilitása közvetlen hatással van a fogyasztási lehetőségekre és a gazdasági biztonságérzetre, ugyanakkor a munkahelyek megléte, a munkavégzés minősége és a munkaerőpiaci kilátások szélesebb értelemben is befolyásolják a háztartások életminőségét. A kutatás eredményei megerősítik, hogy a megfelelő munkakörülmények és a stabil foglalkoztatás hozzájárulnak a jólét növeléséhez, és azt a megközelítést, amely a foglalkoztatás általános szintjének gazdasági és pszichológiai következményeire hívja fel a figyelmet.

„Én most biztonságosnak érzem a munkámat, így mint, segédkezem titkárnőként ott az irodában, de nem ezzel szeretnék foglalkozni. Ez egy ideiglenes munkaként tekintek rá, viszont most ezt biztonságosnak érzem, és egy viszonylag jó bevételi forrás így, hogy a szüleimnél élek jelenleg. Ha külön laknék, akkor nem ugyanez lenne a véleményem.”
(nő, főváros)

Az empirikus vizsgálatok alapján jól látható, hogy a munkavállalók számára a rugalmasság és az alkalmazkodóképesség kulcs tényezővé vált. A fókuszcsoportokban gyakran elhangzott, hogy a többféle végzettség, illetve a változatos munkatapasztalatok „extra biztonságot” adnak, mert növelik a munkaerőpiaci érvényesülés esélyeit. Ezzel összefüggésben kiemelték a „piacképes szakma” jelentőségét: az olyan területek, mint a szakmunka, az informatika, a mérnöki, orvosi vagy jogi pályák, stabil keresletet és hosszú távú kilátásokat kínálnak. Ez a szemlélet megerősíti azt a társadalmi tapasztalatot, hogy a magasabb képzettség magasabb jövedelmet és elégedettséget eredményezhet.

A kutatás során ugyanakkor világosan látszott, hogy a foglalkoztatási viszonyok megítélését nemcsak az objektív körülmények, hanem a szubjektív munkahelyi tapasztalatok is befolyásolják. A vezetői attitűd, a munkahelyi légkör és a munkakörülmények minősége alapvetően meghatározza a munkavállalók elégedettségét és hatékonyságát.

A magyar kormány az elmúlt években több programot is indított a stabil foglalkoztatás elősegítésére. A 2022-es Munkahelyvédelmi Akcióterv például adókedvezményekkel támogatta a munkáltatókat, ösztönözve a hátrányos helyzetű munkavállalók foglalkoztatását. 2025 augusztusában pedig új iparvédelmi és munkahelyvédelmi akcióterv született, amelynek célja a hazai munkahelyek és ipari kapacitások megóvása a nemzetközi kereskedelmi megállapodások kedvezőtlen hatásaival szemben.

A kutatásban megszólalók szerint a jövőbeli munkaerőpiaci kilátásokat erősen befolyásolja az oktatás és a munkaerőpiac közötti kapcsolat, amelyet sokan jelenleg gyengének vagy esetlegesnek érzékelnek. A fiatal pályakezdekők gyakran hiányolják a gyakorlati lehetőségeket, ami feszültséget okoz az elvárások és a valós tapasztalatok között. Ugyanakkor ez a helyzet hosszabb távon ösztönzően hathat az oktatási intézmények és a munkaadók közötti együttműködés erősítésére. Egyre több vállalat ismeri fel a belső képzések szerepét a hiányzó

készségek pótlásában, ami a gyorsan változó gazdasági környezetben alkalmazkodási előnyt jelenthet. Ez részben összhangban áll a racionális várakozások elméletével, amely szerint a gazdasági szereplők a rendelkezésre álló információk alapján képesek igazítani döntéseiket a megváltozott feltételekhez.

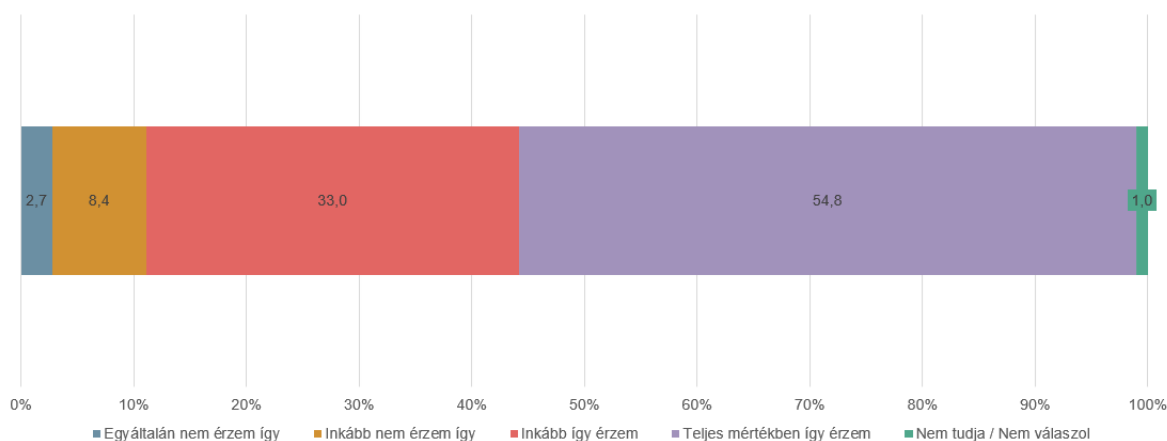
Összességében a magyar munkaerőpiacot egyszerre jellemzi a kihívásokhoz való alkalmazkodás és a stabilitás iránti igény. A képzettség, a tapasztalat és a kapcsolati tőke továbbra is meghatározó szerepet játszanak az elhelyezkedésben, ugyanakkor a kormányzati programok, a munkáltatói képzések és a szakmai rugalmasság mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a foglalkoztatottság szintje kedvező maradjon, és a munkavállalók jövőbe vetett bizalma erősödjön.

2.4. Fogyasztási és megtakarítási tapasztalatok

A háztartások fogyasztási és megtakarítási szokásai szorosan összefüggenek a gazdasági környezettel, az árak változásával, az inflációval, a jövedelmek alakulásával, valamint a pénzügyi kilátásokkal és a szabályozási környezet kiszámíthatóságával. Kutatásaink és fókuszcsoportos vizsgálataink rámutattak, hogy a háztartások alkalmazkodása nemcsak a tényleges jövedelmi változásokhoz kötődik, hanem a vélt jövedelemcsökkenés és a gazdasági bizonytalanság érzete ugyanolyan mértékben befolyásolja a fogyasztás és a megtakarítás szerkezetét. A szakirodalomban ezt jövedelmi és helyettesítési hatásként írják le. A jövedelmi hatás során a valós vagy vélt jövedelemcsökkenés a fogyasztás és a megtakarítások mérsékléséhez vezet. A helyettesítési hatás pedig akkor érvényesül, amikor bizonyos alapvető fogyasztási cikkek, például az élelmiszerek, drágulása miatt háttérbe szorulnak a korábban a fogyasztási kosárban szereplő javak, például kulturális, szabadidős vagy ruházati kiadások.

3. ÁBRA: MENNYIRE ÉRZI ÚGY, HOGY AZ INFLÁCIÓ HATÁSSAL VAN A MINDENNAPI MEGÉLHETÉSÉRE? (%)

Forrás: Századvég

A nyugdíjasok körében az infláció és az árak növekedése közvetlen hatást gyakorolt a vásárlási és fogyasztási szokásokra. Sok nyugdíjas mérsékelte kiadásait, és prioritásokat állított fel a megélhetéshez szükséges alapvető javak előtérbe helyezésére. A szórakoztató és kulturális programok, valamint a luxuscikkek háttérbe szorultak, míg az olcsóbb termékek választása gyakran minőségbeli kompromisszumot jelentett. E csoportnál a takarékoskodás nemcsak a jövőbeli célokra, hanem a mindennapi szükségletekre is kiterjedt, beleértve például az unokák támogatását vagy a személyes biztonság megőrzését. A nyugdíjasok egy részénél a megtakarítások növelése a fogyasztás visszafogásával járt, ezzel is erősítve a családi és személyes pénzügyi biztonságot.

A fiatalok esetében a drágulás szintén érzékelhető, de nem jár olyan drámai lemondással, mint a nyugdíjasoknál. Többségük megtakarítási képességük rovására tartja fenn korábbi fogyasztását, ami jól illeszkedik Friedman elméletéhez: a folyó fogyasztás sokkal nagyobb hányada autonómként értelmezhető, mint ami a folyó jövedelem alapján indokolt lenne.³ Bár a fiatalok nem feltétlenül mondanak le konkrét javakról, érzékelik, hogy a pénz értéke csökkent és a mindennapi élet fenntartása költségesebb. A megélhetési költségek növekedése jelentősen korlátozza megtakarítási képességüket, ami Modigliani életciklus hipotézisével is

³ Friedman 1986.

összhangban áll: a háztartások a teljes életük során egyenletesen kívánják elosztani fogyasztásukat.⁴

A gazdasági bizonytalanság és a szabályozási környezet változásai szintén jelentős hatással vannak a fiatalokra. A KATA megváltoztatása például a hosszabb távú pénzügyi tervezés kiszámíthatatlanságát okozta a fiatalok elmondása alapján, rontva a szubjektív gazdasági-pénzügyi érzetet és a jövőbeni kilátásokat. A háztartások tehát nem csupán a tényleges jövedelem, hanem a gazdasági helyzet és az inflációs várakozások alapján hoznak döntéseket, ami megerősíti a Keynes-i elmélet azon megállapítását, hogy a bizonytalanság növekedése a fogyasztás csökkenéséhez vezet, ami hosszabb távon visszafogja a gazdasági növekedést és rontja a lakosság konjunktúraérzetét.⁵

A kutatás rámutatott az adaptív fogyasztói szemlélet érvényesülésére is. Az infláció és a jövedelmi változások hatására a háztartások fokozottan érzékennyé válnak, és keresletük szerkezetében eltolódás figyelhető meg az olcsóbb és alacsonyabb minőségű termékek irányába. Friedman szerint a várakozások alkalmazkodása időbe telik, de a gazdasági szereplők, ha felismerik a valós inflációs trendeket, fokozatosan felzárkóznak ezekhez, így a várt és a tényleges infláció közötti különbség lassan elmosódhat.⁶ Mankiw elmélete szerint az inflációs várakozások eltérései időben változnak, összefüggenek az infláció szintjével, annak változásának mértékével és a relatív árak ingadozásával.⁷ A háztartások várakozásait gyakran a hétköznapi tapasztalatok – például az élelmiszer- és energiahordozóárak – befolyásolják, így ezek az inflációs várakozások lassabban igazodnak a valós adatokhoz, és gyakran magasabbak a szakértői előrejelzéseknél.

A makro-mutatók alapján látható, hogy a háztartások fogyasztása 2020 és 2023 között összességében nőtt, kivéve 2020-at és 2023-at, amikor reálértéken csökkent. Ez arra utal, hogy a fogyasztók törekvése a megszokott életszínvonal fenntartására erős, és az életszínvonal-csökkenés érzete gyakran túlértékelt a reáladathoz képest. A háztartások, különösen Magyarországon, az inflációs sokkok után először a megtakarítások visszaépítésére törekednek, és a fogyasztási racionalizálás elsősorban ennek a folyamatnak tudható be.

A 2025-től érvényes adó- és járulékkedvezmények várhatóan pozitívan befolyásolják a háztartások jövedelem- és életszínvonal-érzetét. A családi kedvezmények, a többgyermekes anyák szja-mentessége, valamint a 25 év alattiak és a 30 év alatti anyák szja-mentessége hozzájárulnak a fiatalok és a családok pénzügyi helyzetének stabilizálásához, elősegítve a megtakarításokat és a hosszú távú tervezést.

Globális szinten az árszínvonal emelkedése nem kizárólag hazai jelenség. A 2022–2023-as időszakot a világban magas infláció jellemezte, amelyet a koronavírus-járvány okozta válságra adott expanzív gazdaságpolitikai válasz, a szakadozó ellátási láncok és az energiahordozók drasztikus áremelkedése erősített. Magyarországon az infláció ellenére, a 2022–2023-as kivétellel, a reálvagyon növekedni tudott, részben a magas lakossági megtakarítási ráta révén.

Összességében a háztartások fogyasztási és megtakarítási mintázatait a jövedelem, az infláció, az alapvető kiadások, a szabályozási környezet és a szubjektív gazdasági-pénzügyi érzet egyaránt alakítja. A nyugdíjasoknál a kiadások mérséklése, a prioritások átrendezése,

⁴ Modigliani 2005: 47–78.

⁵ Keynes 1936.

⁶ Friedman 1987.

⁷ Mankiw 2009.

valamint a megtakarítási törekvések dominálnak, míg a fiatalok megtakarításaik rovására tartják fenn fogyasztási szintjüket. A fogyasztói magatartásban tetten érhetők Keynes, Friedman, Modigliani és Mankiw elméleteinek gyakorlati érvényesülései, az adaptív várakozások, az életciklus-szemlélet, valamint a pszichológiai és szabályozási tényezők hatása.

A kutatás egyértelműen jelzi, hogy a fogyasztás nem csupán a folyó jövedelem, hanem a szubjektív gazdasági-pénzügyi érzet, a várakozások, az inflációs és jövedelmi érzet, valamint a hosszú távú pénzügyi stratégiák által is meghatározott. Az adaptív fogyasztói magatartás, az életciklus-szemlélet és az állami beavatkozások együttesen alakítják a háztartások döntéseit, és jelentős szerepet játszanak az életszínvonal fenntartásában, a megtakarítási képesség stabilizálásában, valamint a hosszú távú pénzügyi biztonság megteremtésében.

2.5. Hitelezés, adósság és lakhatás

A háztartások hitelfelvételi szokásai, adósságvállalási hajlandósága és lakhatási döntései szorosan összefüggenek a gazdaság tágabb folyamataival, a társadalmi háttérrel és a demográfiai adottságokkal. A hitelkeresletet számos tényező formálja: a gazdasági növekedés dinamikája, a jövedelmek és a vagyoni helyzet alakulása, a hitelek költségei és kamatszintje, az állami támogatási rendszerek, valamint a pénzügyi kultúra fejlettsége. Ugyanakkor a lakhatás területén további tényezők is szerepet kapnak: a lakáspiac állapota, a munkaerőpiac lehetőségei, a települési szerkezet és a meglévő lakásállomány jellege.

A hitelfelvételhez való viszonyulás jelentős generációs különbségeket mutat. A nyugdíjas korosztály jellemzően konzervatívan, óvatosan közelít a hitelekhez: legtöbbször soha nem vettek fel kölcsönt, vagy ha igen, akkor azt kivételes helyzetekben, például gyermekeik lakhatásának elősegítésére tették. Ezzel szemben a fiatalabb korosztály sokszor kénytelen élni a hitel lehetőségével, hiszen lakásvásárlás, családalapítás vagy karrierindítás idején ezek gyakran elkerülhetetlenek. Ez a különbség jól illeszkedik Modigliani és Brumberg életciklus-hipotéziséhez: a fiatalok a jövőbeni magasabb jövedelem reményében vállalják a hitelt, míg az idősebbek számára, akik már többnyire fix nyugdíjból élnek, a hitelfelvétel racionálisan kevésbé indokolt.⁸

A kutatás tapasztalatai szerint a fogyasztási hitelekkel szemben erősebb fenntartások figyelhetők meg, ugyanakkor a többség elismeri, hogy a gazdaság egészének működésében a hitelezés nélkülözhetetlen motor. A lakáscélú hitelek ezzel szemben inkább szükségszerűségként jelennek meg: a megkérdezettek jelentős része úgy véli, hogy saját otthon megszerzéséhez ma már szinte elengedhetetlen valamilyen hitelkonstrukció.

Az idősebbek hitelkerülő magatartása mögött nem pusztán az életkor, hanem a pénzügyi helyzet is meghatározó tényező. A nyugdíjból élők gyakran hónapról hónapra terveznek, így számukra kockázatosnak tűnik az eladósodás. Ugyanakkor pozitívként említhető, hogy sok esetben családjuk támogatására használták a hitelt, ami erősíti a generációk közötti szolidaritást.

A munkavállalók körében a kép sokkal változatosabb. Egyes háztartások tudatosan használják a fogyasztási típusú hiteleket, például áruhitelt vagy hitelkártyát, pénzügyi mozgásterük bővítésére. Mások viszont határozottan elutasítják ezeket. A heterogén hozzáállás Zinman kutatásait igazolja, miszerint a háztartások eltérő kockázatkerülési és időpreferencia-szintje befolyásolja a hitelfelvételi magatartást.⁹ A pozitív oldalát tekintve ez azt is jelenti, hogy sok család megtanulta tudatosan kezelni a rendelkezésére álló pénzügyi eszközöket, s ezzel hozzájárul a saját fogyasztásuk kiegyensúlyozásához.

2.5.1. Lakhatási döntések és alternatívák

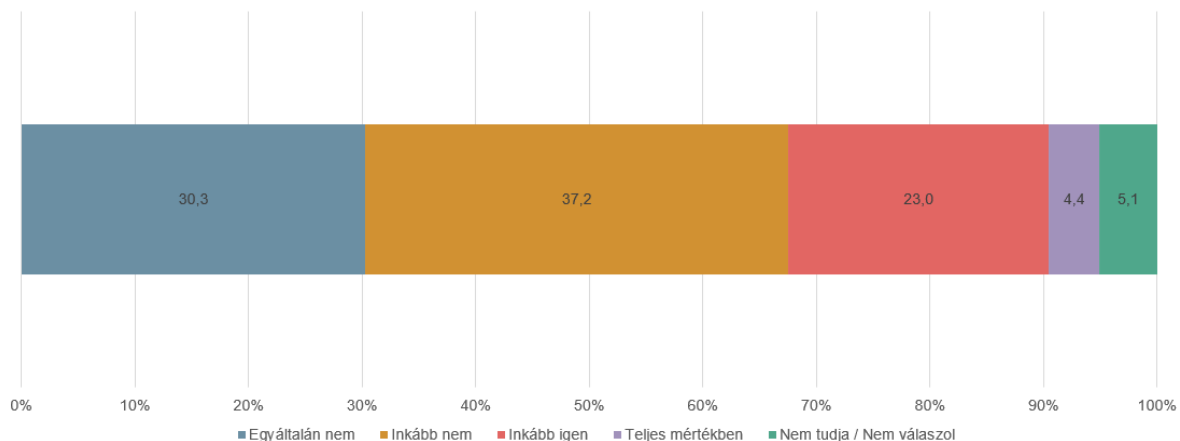
A saját lakás megszerzése továbbra is a legtöbb háztartás számára kiemelt cél. Ugyanakkor sok fiatal elérhetetlennek érzi a lakástulajdon megszerzését, különösen a magas ingatlanárak miatt. Ebben nagy szerepet játszik a családi háttér: akik örökölt megtakarításokkal, vagy erősebb anyagi bázissal rendelkeznek, könnyebben jutnak saját otthonhoz.

⁸ Modigliani–Brumberg 1954.

⁹ Zinman 2014.

4. ÁBRA: HOGY ÉRZI, AZ ÖN LAKÓKÖRNYEZETÉBEN MENNYIRE MEGFIZETHETŐK AZ ELADÓ INGATLANOK? (%)

Forrás: Századvég

Alternatív megoldásként sokan választják az albérletet, bár többségük inkább kényszerű kompromisszumként tekint rá. A bérlet költsége gyakran meghaladja egy hitel törlesztőrészletét, ezért a hosszú távú bérlakásban maradás sokak számára nem vonzó opció. Ugyanakkor átmeneti megoldásként a bérlet rugalmas lehetőséget kínál, például akkor, ha valaki pályakezdőként munkát vált vagy más városban próbál szerencsét. Ez a rugalmasság egyben a munkaerőpiaci mobilitást is segíti.

A saját lakás megszerzésével kapcsolatban a válaszadók többsége a jelentős anyagi terheket hangsúlyozta. A lakásárak gyors növekedése sokak számára kontrollvesztés-élményt okoz. Ugyanakkor a piaci mozgások azt is mutatják, hogy fellendülés idején gyorsan és magas áron lehet értékesíteni az ingatlanokat, ami tulajdonosként komoly előnyt jelenthet.

2.5.2. Hitelhez jutás lehetőségei

A hitelhez való hozzáférés kérdésében szintén nagy eltérések vannak. A magasabb jövedelmű háztartások könnyebben, kedvezőbb feltételekkel jutnak kölcsönhöz, míg az alacsonyabb jövedelműek számára gyakran szigorúbb feltételek vagy magasabb kamatok érvényesek. Ez a heterogenitás ugyan kihívásokat rejt, de egyben a pénzügyi kockázatkezelés természetes velejárója is: a differenciált hitelfeltételek a fizetőképességhez igazodva segítik a pénzügyi stabilitás megőrzését. Ugyanakkor ez a helyzet arra is ösztönzi a döntéshozókat, hogy célzott, a kiszolgáltatottabb háztartások pénzügyi esélyeit javító támogatási programokat dolgozzanak ki.

Az elmúlt évek magas kamatkörnyezete ugyan nehezítette a piaci alapú hitelezést, de ezzel párhuzamosan felértékelődtek a kormányzati támogatások, illetve a 2022-ben bevezetett kamatstop intézkedés, ami 2021. október 27-i szinten rögzítette a lakossági változó kamatozású hitelek kamatát. A Magyar Nemzeti Bank 2023-tól kezdődően fokozatos kamatcsökkentést hajtott végre, így 2024 őszére az alapkamat 6,5 százalékra mérséklődött. Ez jelentős előrelépést jelentett a lakossági hitelezés újraindításában. Bár a kamatszint még mindig viszonylag magas, a tendencia biztató, és a további kamatcsökkentés lehetősége újabb esélyt teremt a háztartások számára.

2.5.3. Új lehetőségek a fiatalok számára

Külön figyelmet érdemelnek a kifejezetten a fiatalokat célzó új programok. A 2025. január 1-től elérhető Munkáshitel kamatmentes lehetőséget biztosít a 17–25 éves, dolgozó fiatalok számára. A legfeljebb 4 millió forintos, szabad felhasználású hitel fedezet nélkül, csupán igazolt jövedelem és rövid TB-jogviszony mellett igénybe vehető. Ez a konstrukció különösen azoknak kedvez, akik pályakezdőként szeretnének önállóan gazdálkodni, kisebb beruházásokat végrehajtani, vagy akár előteremteni a lakásvásárláshoz szükséges önerőt.

Még nagyobb előrelépést jelent az Otthon Start lakáshitel, amely 2025 szeptemberétől vált elérhetővé. Ez egy kedvezményes, 3 százalékos kamatozású hitelkonstrukció, amely akár 50 millió forintos összegben is igényelhető, legfeljebb 25 éves futamidőre. Az érdeklődés már a program indulása előtt óriási volt, ami azt mutatja, hogy valódi igény van egy ilyen lehetőségre. Ez a program várhatóan nagymértékben növeli majd a fiatalok és családok első lakáshoz jutásának esélyeit, és hozzájárul ahhoz, hogy a saját otthon megszerzése ne csak vágy, hanem reális cél legyen.

A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a lakosság lakhatással kapcsolatos megítélése továbbra is megosztott. Országosan a megkérdezettek többsége (64,6%) legalább részben megfizethetőnek tartja lakhatási költségeit, ám jelentős regionális és társadalmi különbségek tapasztalhatók. A fővárosban és Pest vármegyében élők körében jóval nagyobb azok aránya, akik nehezen viselik a lakhatási terheket, míg a nyugat-magyarországi vármegyékben kedvezőbb a helyzetértékelés. A fiatalabb korosztályok esetében is érzékelhető a megfizethetőségi nyomás, különösen az önálló életkezdés és lakásszerzés területén.

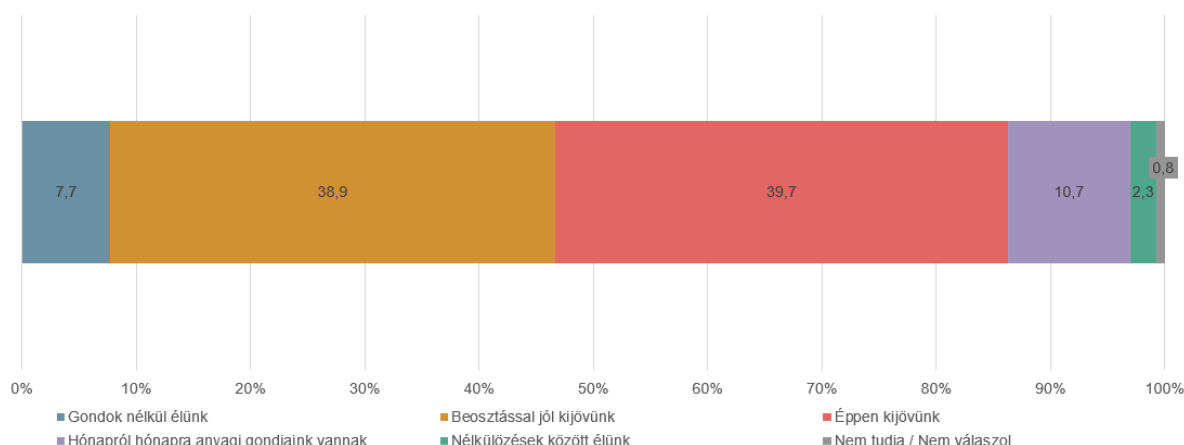
Ezek az adatok arra utalnak, hogy a fiatalokat célzó új hitelprogramok nem csupán gazdaságösztönző eszközök, hanem választ adhatnak a lakhatással kapcsolatos társadalmi aggodalmakra is. A megfizethetőségi nehézségek csökkentése és a hitelhez való hozzáférés javítása így közvetlenül hozzájárulhatnak a lakossági bizalom és gazdasági optimizmus erősítéséhez, különösen a pályakezdők körében.

2.5.4. Társadalmi és gazdasági összefüggések

A kutatásból kiderül, hogy sok háztartás éppenhogy kijön a jövedelméből vagy egyik hónapról a másikra él, kevés likvid megtakarítással rendelkezik, és így érzékenyen reagál a jövedelem változásaira. Ez ugyan rövid távon kockázatokat hordoz, de hosszabb távon lehetőséget is teremt: az ilyen háztartások számára különösen fontosak a célzott állami programok, amelyek stabilitást biztosítanak, és hozzájárulnak a vagyonképzéshez.

5. ÁBRA: AZ ALÁBBIK KÖZÜL MELYIK JELLEMZŐ LEGINKÁBB AZ ÖN HÁZTARTÁSÁRA? (%)

Forrás: Századvég

A lakhatás kérdésében világosan látszik, hogy a társadalom döntő része továbbra is a saját tulajdonú ingatlant tekinti ideális megoldásnak. A bérlet elsősorban átmeneti kompromisszumként jelenik meg, amely ugyanakkor rugalmasságot biztosít a mobilitásban. A saját otthon megszerzésének támogatása így nemcsak gazdasági, hanem erős társadalmi cél is.

2.5.5. Összegzés

Összességében elmondható, hogy a magyar hitel- és lakáspiac az elmúlt években jelentős kihívásokkal szembesült, elsősorban a magas kamatkörnyezet és az ingatlanárak emelkedése miatt. Ugyanakkor a kutatás eredményei azt is mutatják, hogy a lakosság alkalmazkodóképessége erős: a fiatalabb generációk nyitottak a hitelfelvételre, tudatosabban kezelik a pénzügyeiket és hosszabb távon optimistábban tekintenek a jövedelmi kilátásokra.

A kormányzat új támogatási programjai, mint a Munkáshitel és az Otthon Start lakáshitel, érdemben bővítik a lehetőségeket, különösen a fiatalok és családok számára. Ez a pozitív fordulat hozzájárulhat ahhoz, hogy a lakhatás területén is erősödjön a társadalmi biztonságérzet, és egyre több család számára váljon elérhetővé a saját otthon megszerzése.

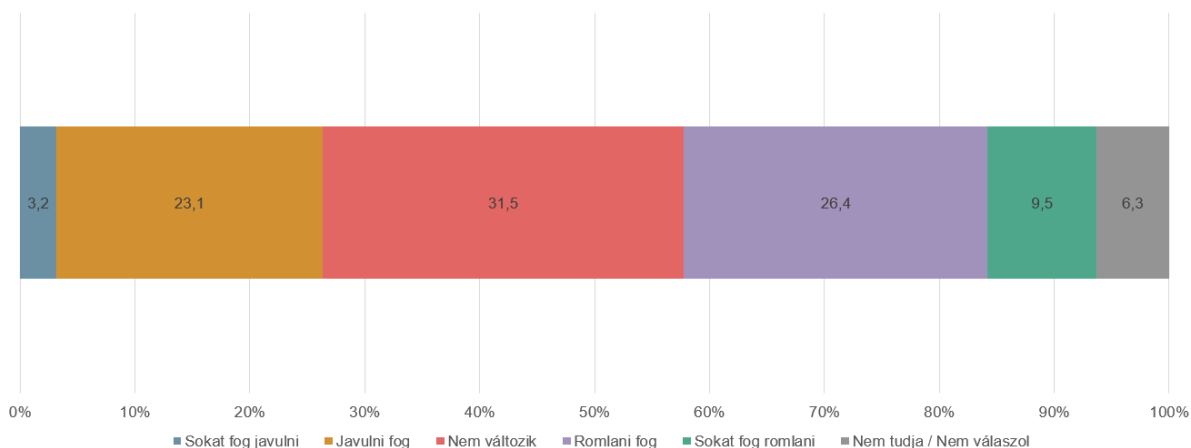
A jövő szempontjából ez nemcsak a lakosság jólétét, hanem a gazdaság egészének stabilitását is erősíti, hiszen a tudatos hitelfelvétel és a biztos lakhatási háttér hosszú távon fenntartható fogyasztást és kiegyensúlyozott társadalmi fejlődést eredményez.

2.6. Gazdasági kilátások és jövőképek

A fókuszcsoporthoz tartozó kutatás egyik legkiemelkedőbb eredménye a megkérdezettek bizonytalanságérzete, amely közvetlenül kihat a jövőképre. A válaszadók többsége a gazdasági folyamatok kiszámíthatatlanságát és a saját jövőbeni anyagi helyzetük bizonytalanságát emelte ki, ami a háztartások konjunktúraérzetét nagymértékben befolyásolja. A bizonytalanságot a múltbeli tapasztalatok is erősítik: a korábbi gazdasági ciklusok élményei, a válságok és a fellendülések hatással vannak a háztartások várakozásaira, és befolyásolják, hogy a jövőt inkább pesszimistán vagy optimistán ítélik meg. Az inflációval kapcsolatos várakozások különösen érzékenyen hatnak a fogyasztási és megtakarítási döntésekre. A kutatás eredményei szerint a magas inflációra számító háztartások kevésbé bíznak a gazdasági környezet stabilitásában, ami a közbizalom gyengüléséhez és a társadalmi kohézió csökkenéséhez vezet, ezáltal rontva a gazdasági közérzetet.

6. ÁBRA: ÖN SZERINT MAGYARORSZÁG GAZDASÁGI HELYZETE A KÖVETKEZŐ EGY-KÉT ÉVBEN...? (%)

Forrás: Századvég

Érdekes módon a hazai fogyasztói magatartás eltért a klasszikus elméletek előrejelzéseitől. A közgazdasági elméletek azt valószínűsítik, hogy magas inflációs várakozások esetén a háztartások előrehozzák kiadásait, hogy elkerüljék az árak emelkedését, míg defláció esetén hajlamosak elhalasztani vásárlásaikat, ami a gazdasági aktivitás csökkenéséhez vezet. A hazai gyakorlatban azonban az infláció növekedése a fogyasztási hajlandóság csökkenését eredményezte, míg a dezinfláció érzékelése éppen a vásárlási kedv erősödését váltotta ki. Ez az eltérés azt jelzi, hogy a fogyasztói döntéseket nemcsak az árak aktuális változása, hanem a háztartások szubjektív inflációs érzete is meghatározza, amely gyakran eltér a valós adatoktól.

A kutatás rámutatott, hogy a háztartások inflációs várakozásai lassan alkalmazkodnak az aktuális makrogazdasági információkhoz, és gyakran a személyes tapasztalatokból vagy a médiából szerzett benyomásokra alapozódnak. A magas és ingadozó infláció különösen növeli a társadalmi csoportok közötti bizonytalanságot, és a háztartások jövőbeli terveiben is tetten érhető a félelem a váratlan gazdasági nehézségektől. A nyugdíjasok körében az infláció érzékelése összhangban van Akerlof és Shiller pénzüllúzió-elméletével: az infláció miatt sokan úgy érzik, hogy a gazdasági rendszer, ezen keresztül pedig a kormányzat hátrányos helyzetbe

hozza őket, még akkor is, ha reálértelemben nem szenvednek el tényleges veszteséget.¹⁰ Ez a percepció gyengítheti a gazdaságba és a közpolitikába vetett bizalmat, ami hosszabb távon a gazdasági várakozásokra is negatív hatással van.

A fiatalabb és középkorú válaszadók körében gyakori a külföldre költözés iránti vonzalom, ám sokak számára külföld elsősorban csak nyaralási célpont. A hazai tartózkodást előnyben részesítők számára legfontosabb tényezők a személyes biztonság kedvező megítélése és a stabil munkahely megléte. A biztos munkahely hozzájárul a bizonytalanságérzet mérsékléséhez, és pozitívan hat a háztartások konjunktúraérzetére, hiszen az egyének kevesebb félelemmel néznek szembe váratlan gazdasági nehézségek esetén. A stabil foglalkoztatottság és a biztonságos életkörülmények tehát közvetlenül befolyásolják a gazdasági várakozásokat és a fogyasztói magatartást.

„Én is szeretnék majd egy nagy házat, medencét, jakuzzi, meg ilyesmit. De (...) nem külföldön. Külföldre inkább nyaralni szeretek néha, de én itt jól érzem magam egyelőre. Jelenlegi munkahelyemen is, amit csinálok.”

(fiatal pályakezdő, férfi, vidéki nagyváros)

„A biztonság, az jó Magyarországon. Azzal meg vagyok elégedve.”

(alkalmazott, nő, főváros)

A kormányzat az elmúlt években több intézkedést hozott az infláció és az inflációs érzés mérséklésére. 2021 novemberében bevezették az üzemanyag-ársapkát, amely a lakossági vásárlók számára 480 forintos literenkénti árat biztosított, míg 2021 őszén átmeneti árstopot vezettek be bizonyos alapvető élelmiszerekre, amit 2022 novemberében kiszélesítettek. Az intézkedések hatására az infláció 2022 végére 3–4 százalékponttal csökkent. 2025. március 17-én életbe lépett az árreszt, amely a nagyobb, 1 milliárd forint feletti árbevételű élelmiszer-kiskereskedőkre vonatkozik, és a haszonkulcsot legfeljebb 10 százalékra korlátozza, mintegy harminc alapvető élelmiszere. Az intézkedés kiterjed a fizikai boltokra, bevásárlóközpontokra és az online kereskedelemre is. A nyugdíjasok inflációs veszteségeit a novemberenként esedékes nyugdíjkorrekció kompenzálja, amely a tervezett és a tényleges infláció közötti eltérést hivatott kiegyenlíteni.

A bizonytalanságérzetet és a pesszimista jövőképet tovább erősíti a külső konjunktúra alakulása. Európa versenyképessége az elmúlt évtizedek során jelentősen csökkent, és a folyamat az orosz–ukrán háború kitörése óta felgyorsult. Az EU, különösen a német gazdaság, stagnálás közeli teljesítménye komoly hatással van az exportorientált magyar gazdaságra, így a lakosság jövőbeli gazdasági kilátásait is meghatározza. A hazai háztartások bizonytalansága részben abból is fakad, hogy a nemzetközi gazdasági környezetben egyelőre nem látszik a stabilizáció jele, amely hosszabb távon pozitívan befolyásolhatná a magyar gazdasági folyamatokat.

Összességében elmondható, hogy a háztartások gazdasági kilátásait és jövőképet komplex tényezők alakítják: a múltbeli tapasztalatok, az inflációs várakozások, a foglalkoztatottság stabilitása, a személyes biztonság érzete, valamint a nemzetközi és hazai gazdasági

¹⁰ Akerlof–Shiller 2009.

környezet alakulása mind jelentős hatással vannak a konjunktúraérzetre. A kormányzati intézkedések, mint az üzemanyag-ársapka, az árstopok és az árrésstop, valamint a nyugdíjkorrekció hozzájárulnak a fogyasztói bizalom és a gazdasági közérzet javításához, ám a külső tényezők bizonytalansága továbbra is meghatározó elem a háztartások jövőképe szempontjából.

2.7. Vállalati perspektívák és versenyképesség

A vállalatok számára a gazdasági környezet elemzése és a jövőbeni stratégiai tervezés során több szinten kell figyelembe venni a külső és belső tényezőket. Makroszinten a vállalatoknak a gazdaság egészének alakulására tekintettel kell lenniük, ideértve a konjunkturális helyzetet, az aktuális növekedési trendeket, az infláció sajátosságait, a kamatszintek alakulását, a munkaerőpiaci folyamatokat, valamint az állam monetáris és fiskális politikájának hatásait. Emellett az exogén tényezők, mint például társadalmi és politikai események, külgazdasági trendek vagy geopolitikai kihívások szintén meghatározó szerepet játszanak a vállalati döntésekben. Mezoszinten a vállalatoknak az ágazati sajátosságokat kell figyelembe venniük, így a versenykörnyezetet, a kereslet-kínálati viszonyokat és az inputpiaci feltételeket, amelyek közvetlen hatással vannak az ágazat teljesítményére. Mikroszinten pedig a vállalat belső folyamatai, pénzügyi és tőkehelyzete, innovációs képessége, valamint stratégiai és üzletpolitikai törekvései határozzák meg a működés stabilitását és a gazdasági környezethez való alkalmazkodás lehetőségeit.

Az empirikus kutatás alapján a vállalkozók többsége arról számolt be, hogy az elmúlt időszakban jelentősen növekedtek működési költségeik, miközben a bevételi oldalon gyakran stagnálás vagy visszaesés volt tapasztalható. A rezsiköltségek, a bérleti díjak és az alapanyagárak emelkedése, valamint az infláció közvetlen hatása általános tapasztalatként jelentkezett. A megrendelések alakulását a vállalkozások a kereslet csökkenéséhez kötötték, kiemelve, hogy a lakosság vásárlóerejének csökkenése közvetlenül befolyásolja a szolgáltatások és termékek iránti keresletet. Ez azt mutatja, hogy a kereslet mérséklődése akadályává vált az adaptív várakozások alapján történő üzleti alkalmazkodásnak. Friedman elmélete szerint a gazdasági szereplők a múltbeli inflációs és növekedési trendek tapasztalatai alapján formálják várakozásaikat, így az előrejelzések nem pusztán ösztönös reakciók, hanem a korábbi élményekből levont következtetések. A vállalkozások esetében megfigyelhető, hogy az inflációs várakozások szerinti „átárazás” gyakori, vagyis a vállalatok termékeik árát az általuk vártnak megfelelő inflációs szinthez igazítják. Azonban az, hogy mely vállalat milyen mértékben képes erre, a piaci erejétől függ. A mikrovállalkozások és kisvállalkozások számára ez nehezebb, míg a közép- és nagyvállalatok, különösen a multinacionális cégek esetében könnyebben alkalmazható. Ez a különbség részben megmagyarázza a megkérdezettek által jelzett adaptációs nehézségeket.

„Nem tudok olyan sok évre előre tervezni. Nekünk is vannak olyan visszatérő megrendelőink, akiknek vannak folyamatos projektjeik. A mi projektjeink általában ilyen 3–6 hónap lefolyásúak, és a kivitelezés után másfél év múlva szokott megvalósulni, általában ez a felállás.”
(kisvállalkozó, férfi)

A vállalkozók kilátásainak és várakozásainak bizonytalanságát fokozza, hogy nem látják előre a gazdaságpolitikai lépéseket, ami megnehezíti a hosszú távú tervezést. A szakirodalomban a gazdaságpolitikai intézkedések kiszámíthatóságának fontossága kiemelt szerepet kap. Lucas racionális várakozások elmélete szerint a gazdasági szereplők várakozásai

befolyásolják döntéseiket, így a vállalatok konjunktúraérzetét is.¹¹ Az elmélet szerint a szereplők racionálisan alakítják várakozásaikat, és döntéseikben figyelembe veszik az összes rendelkezésre álló információt, beleértve a gazdaságpolitikai intézkedések várható hatásait is. A gyakorlatban azonban a gyors és váratlan döntések akadályozhatják az elmélet érvényesülését, ami egyes vállalkozások várakozásait negatív irányba tolhatja. Emellett bizonyos esetekben a múltalapú megközelítés túlzott mértékben jelenik meg, hasonlóan az inflációs várakozásoknál tapasztaltakhoz.

A fókuszcsoportos beszélgetések során gyakran került szóba a jogszabályi, adózási és gazdaságpolitikai változásokkal kapcsolatos bizonytalanság, valamint az általános bizalomhiány. Ez nemcsak a vállalkozói hangulatra gyakorol hatást, hanem konkrét gazdasági döntéseket is befolyásol, mint például a hitelfelvétel, beruházások elhalasztása, fejlesztések késleltetése vagy új alkalmazottak felvétele. A gazdasági közérzet egyik legfontosabb eleme a bizalom, amely meghatározza, hogy a szereplők mennyire érzik magukat biztonságban a jövőben és mennyire bíznak a gazdaság stabilitásában. Ha a bizalom megrendül, a bizonytalanság és a negatív várakozások kezdenek dominálni, ami visszafogja a gazdasági aktivitást. Krugman szerint a bizalom helyreállításához elengedhetetlen az átlátható és következetes kommunikáció, amely révén a gazdasági szereplők bízhatnak az állami intézkedések hatékonyságában, és ez hosszú távon hozzájárul a fenntartható növekedéshez, különösen nehéz gazdasági időszakokban.¹²

A KATA adózási rendszer módosítása kapcsán a beérkező adatok és kamarai visszajelzések szerint bizonyos munkáltatók kényszerítették munkavállalóikat KATA-s jogviszonyba, ezzel károsítva a költségvetést, a munkavállalókat és az összes tisztességes adófizetőt. Ugyanakkor a módosítás kedvező áttérési szabályokat biztosított azoknak a vállalkozóknak, akik elhagyták a KATA-t, segítve őket az új adózási keretekhez való alkalmazkodásban.

Összességében a kutatás rámutat, hogy a vállalatok gazdasági kilátásait komplex tényezők határozzák meg: a makrogazdasági környezet, az ágazati sajátosságok, a belső erőforrások, valamint a gazdaságpolitikai intézkedések kiszámíthatósága és a bizalom szintje mind meghatározó szerepet játszanak. A működési költségek növekedése, a kereslet csökkenése, a gyorsan változó gazdaságpolitikai környezet és az inflációs várakozások egyaránt növelik a vállalkozók bizonytalanságát, ami visszahat a beruházási és fogyasztási döntésekre. A bizalom erősítése, a következetes kommunikáció és a stabil gazdaságpolitikai keretek jelentik a legfontosabb eszközt a vállalkozói hangulat javítására és a hosszú távú gazdasági alkalmazkodás elősegítésére.

¹¹ Lucas 1977.

¹² Krugman 2009.

2.8. Társadalmi felelősség és gazdaságpolitikai elvárások

A társadalmi felelősségvállalás kérdése hosszú ideje központi téma mind a szakmai, mind a közpolitikai vitákban. A jóléti állam elve szerint az államnak felelősséget kell vállalnia polgárai jólétéért, és igazságossági, méltányossági alapon biztosítani kell a társadalmi biztonságot, illetve kompenzálnia a piac működéséből adódó hiányosságokat. Ezzel párhuzamosan az egyéni felelősségvállalás szerepe sem elhanyagolható, így a szakirodalomban két, gyakran egymással szembenálló megközelítés figyelhető meg. A minimalista modell szerint az állam beavatkozása minimális, a hangsúly az egyén önfenntartó képességén és felelősségén van, míg a maximalista modell az állam széles körű, folyamatos szerepvállalását helyezi előtérbe, kiterjedt szociális ellátórendszerekkel, miközben az egyéni beavatkozás szerepe kisebb.

Magyarország társadalmi-gazdasági környezete számos külső kihívással néz szembe, amelyek alapvetően befolyásolják a vállalkozások és az állam közötti felelősségvállalás viszonyát. A magyar vállalkozók elsősorban az államtól várják a stabilizáló szerepet, miközben érzékelik a társadalmi elvárásokat és egyre inkább igénylik a saját felelősségük tudatos vállalását is. A magyar modell sajátossága, hogy az állam hagyományosan kiemelt szerepet tölt be a szociális biztonság fenntartásában, ami a vállalkozók körében is elterjedt elvárás. Ugyanakkor a globalizáció és a modern piacgazdasági követelmények miatt egyre nagyobb hangsúly kerül a vállalati felelősségvállalásra, amely nemcsak a gazdasági eredmények maximalizálására, hanem a társadalmi problémák megoldására irányuló aktív részvételre is kiterjed. A társadalmi felelősségvállalás megítélése Magyarországon erősen modell- és kontextusfüggő. Míg más országokban a vállalati társadalmi felelősségvállalás (CSR) és az állami szerep egyensúlya már stabilan kialakult, hazánkban a vállalati társadalmi szerepvállalás keretei és elvárásai még formálódnak. Ez különösen a kisebb vállalkozásoknál érvényes, ahol a korlátozott mértékű források és az ismeretek hiánya miatt a CSR még nem integrált üzleti gyakorlat.

A kutatás ugyanakkor azt mutatja, hogy a vállalkozók tisztában vannak a társadalmi elvárásokkal, és egyre nagyobb igény mutatkozik arra, hogy a cégek ne csupán gazdasági szereplőként, hanem felelős társadalmi partnerekként is jelenjenek meg. Ez a szemléletváltás időt és támogatást igényel mind az állami, mind az üzleti szférától, hogy a társadalmi felelősségvállalás ne csupán marketingeszköz legyen, hanem valós, fenntartható értékeket teremtsen. A nagyvállalatok többsége tudatosan, dokumentált programokon keresztül igyekszik hozzájárulni társadalmi problémák megoldásához, míg a kkv-k elsősorban helyi projektekre, céges önkéntességre és belső támogatásokra koncentrálnak.

A lakosság is egyre határozottabban követeli, hogy a vállalatok és az állam konkrét lépéseket tegyenek a fenntarthatóság érdekében, így Magyarországon a társadalmi felelősségvállalás immár nemcsak jótékonytságot jelent, hanem egy közös rendszerként bontakozik ki, ahol a gazdasági szereplők és a döntéshozók egyaránt aktívan részt vesznek a helyi és globális kihívások megoldásában.

3. KONKLÚZIÓ

A kutatás eredményei egyértelműen rávilágítanak arra, hogy a magyar társadalom gazdasági konjunktúraérzete és a háztartások anyagi helyzete komplex, többretegű tényezőrendszer eredménye, amelyben az objektív makrogazdasági mutatók mellett a szubjektív, személyes tapasztalatok és percepciók is meghatározó szerepet játszanak. A háztartások konjunktúraérzete erősen összefügg az inflációs tapasztalatokkal, a jövedelmek és reálbérek alakulásával, valamint a társadalmi biztonság és az életminőség érzékelt szintjével. A kutatás rámutatott, hogy a gazdasági és politikai környezet bizonytalanságai, különösen a globális válságok, mint a koronavírus-járvány, az orosz–ukrán háború vagy a nemzetközi kereskedelmi feszültségek, jelentős mértékben befolyásolják a lakosság gazdasági várakozásait, és ezzel közvetve a fogyasztási, megtakarítási és hitelfelvételi magatartást is.

A háztartások gazdasági helyzetének vizsgálata rámutat a generációk és társadalmi csoportok közötti különbségekre. A nyugdíjasok elsősorban a megélhetéshez szükséges alapvető kiadásokra koncentrálnak, mérséklék fogyasztásukat, és prioritásként kezelik a takarékossgot, míg a fiatalabb korosztály inkább megtakarításai rovására fenntartja fogyasztási szintjét, reagálva az infláció és a jövedelmi bizonytalanság érzetére. Az inflációs nyomás és a jövőbeli kilátások bizonytalansága szoros kapcsolatban áll a fogyasztási magatartással: a háztartások árérzékenyebbé váltak, a kereslet szerkezete eltolódott az olcsóbb, alacsonyabb minőségű termékek felé, és a gazdasági racionalizálás elsődleges eszköze a kiadások tudatos priorizálása. Az adaptív fogyasztói magatartás, az életciklus-szemlélet és a hosszú távú pénzügyi tervezés szempontjainak érvényesülése kiemeli, hogy a szubjektív gazdasági és pénzügyi érzetek hosszú távon is jelentős hatással vannak a gazdasági dinamizmusra.

A munkaerőpiac és foglalkoztatás terén a kutatás megerősítette, hogy a stabil munkahely, a megfelelő munkakörülmények és a piacképes szakmák kiemelt szerepet játszanak a jólét és a konjunktúraérzet alakulásában. A rugalmasság és az alkalmazkodóképesség kulcstényezővé vált, különösen a gyorsan változó gazdasági környezetben. Az oktatás és a munkaerőpiac közötti szorosabb kapcsolat erősítése, valamint a belső vállalati képzések támogatása elősegítheti a munkaerőpiaci alkalmazkodóképességet, növelve a jövőbe vetett bizalmat és a gazdasági stabilitást.

A háztartások hitelfelvételi és lakhatási magatartása szintén fontos szakpolitikai szempont: a generációs különbségek, a jövedelmi helyzet és a pénzügyi kultúra mind meghatározóak a hitelfelvételi döntésekben. A lakáscélú hitelek elterjedése a fiatalabb generációk körében a jövőbeli jövedelmi kilátásokra alapozott racionális döntés, míg az idősebbek körében a hitelkerülő magatartás a pénzügyi stabilitás megőrzését szolgálja. A fogyasztási hitelek iránti fenntartások ugyanakkor jelezhetik a pénzügyi tudatosság és az óvatosság magas szintjét, ami hosszú távon stabil gazdasági magatartást indukálhat.

Szakpolitikai szempontból a kutatás eredményei több konkrét iránymutatást is adnak. Egyrészt hangsúlyozzák a kormányzati intézkedések – például a családi kedvezmények, adómentességek és a munkahelyvédelmi programok – szerepét a háztartások pénzügyi biztonságának és a jövőbe vetett bizalom erősítésében. Másrészt rámutatnak arra, hogy a fogyasztás élénkítése és a gazdasági dinamizmus fenntartása hosszabb távú, célzott, adaptív politikai intézkedéseket igényel, amelyek egyszerre veszik figyelembe az objektív gazdasági mutatókat, a szubjektív percepciókat és a társadalmi csoportok eltérő helyzetét. Különösen fontos a kommunikáció és a társadalmi párbeszéd, hiszen a szubjektív várakozások és az

inflációs érzékelés formálása közvetlen hatással van a fogyasztói magatartásra és a gazdasági növekedésre.

Összességében a kutatás azt jelzi, hogy a gazdasági és társadalmi stabilitás megőrzése érdekében a szakpolitikai döntéshozóknak érdemes integrált, célzott és differenciált intézkedéscsomagokat alkalmazni, amelyek egyaránt kezelik a jövedelmi egyenlőtlenségeket, a munkaerőpiaci alkalmazkodást, a fogyasztói bizalmat és a lakosság pénzügyi biztonságát. A politikai intézkedések hatásainak folyamatos monitorozása, a lakossági percepciók figyelemmel kísérése és a bizonytalanság csökkentésére irányuló kommunikáció egyaránt kulcsfontosságú a hosszú távú gazdasági stabilitás és a társadalmi jólét fenntartása szempontjából.

4. MÓDSZERTAN

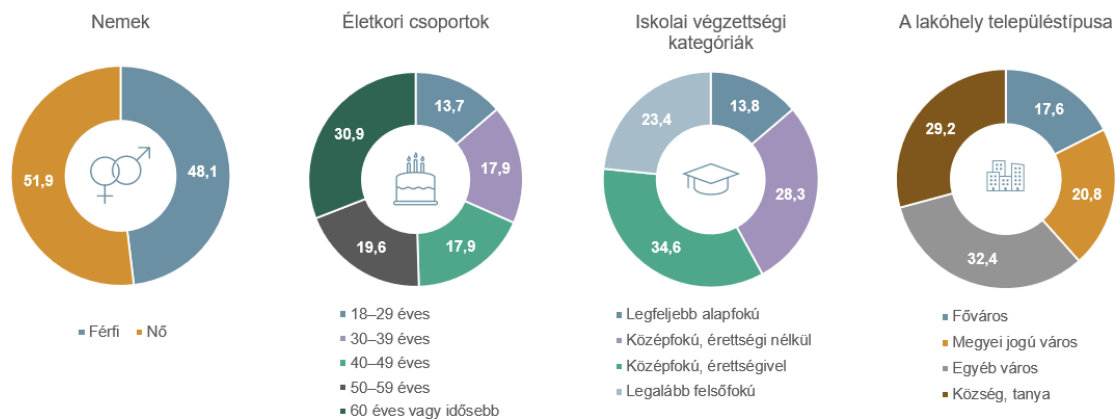
A jelenlegi gazdasági környezet, amelyet a koronavírus-járvány és az orosz–ukrán háború gazdasági következményei formálnak, kiemelt jelentőséggel teszi szükségessé a lakosság gazdasági helyzetére és jövőbeli kilátásaira vonatkozó percepciók feltérképezését. Ezek a szubjektív észlelések nem csupán az anyagi jólét egyéni megélésére hatnak, hanem befolyásolják a fogyasztási és a megtakarítási hajlandóságot, valamint a kormányzat és a politikai szereplők megítélését. Kutatásunk célja, hogy nagymintás, területileg rétegzett, reprezentatív adatfelvétel segítségével átfogó képet nyújtson a magyar társadalom gazdasági konjunktúraérzetéről, a háztartások anyagi helyzetéről és a jövőbe vetett bizalmáról, különös tekintettel a leginkább sérülékeny társadalmi csoportokra. A szubjektív és objektív tényezők együttes vizsgálata lehetővé teszi a gazdasági különbségek társadalmi és területi dimenzióinak feltárását, hozzájárulva a szakpolitikai döntéshozatal megalapozottságához és a társadalmi párbeszéd előmozdításához egy változékony és bizonytalanságokkal terhelt gazdasági környezetben.

A kutatás elméleti hátterét a konjunktúra ciklusait leíró közgazdasági megközelítések, a háztartások és egyének gazdasági helyzetére vonatkozó modellek, valamint a fogyasztás, megtakarítás, hitelezés és lakhatás kérdéskörei biztosítják. Az empirikus vizsgálat két fő módszertani pillérre épül: egy nagymintás kérdőíves felmérésre és kvalitatív fókuszcsoportos interjúkra. A kérdőíves felmérés a makro- és mikroszintű konjunktúraérzetre, a személyes és háztartási gazdasági helyzetre, a munkaerőpiaci helyzetre, a fogyasztási-megtakarítási magatartásra, a hitelezési és lakhatási kérdésekre, valamint a jövőbeli kilátásokra, felelősségérzetre és elvárásokra kérdez rá. A fókuszcsoportos interjúk két célcsoportot különítenek el: a lakossági csoportok a legtöbb témát lefedik, míg a vállalati csoportok specifikusabb, a költségekhez, munkaerőhöz, telephelyhez és jövőképekhez kapcsolódó kérdéseket vizsgálnak.

A kérdőíves felmérésre 2025. február 28. és 2025. június 23. között került sor, a Századvég Konzorcium szervezésében. A felmérés során 60 102 felnőttkorú személyt kérdeztünk meg, és az eredmények a legfontosabb szociodemográfiai ismérvek (nem, életkor, iskolai végzettség, lakóhely településtípusa és régiója) mentén reprezentatívak a magyarországi felnőtt népességre. A mintavételből fakadó kisebb eltéréseket súlyozással korrigáltuk a Központi Statisztikai Hivatal 2022-es népszámlálási adatai alapján. A fókuszcsoportos interjúk során a résztvevők kiválasztása célzott mintavétellel történt, lehetővé téve, hogy a legkülönbözőbb társadalmi csoportok és vállalati szereplők nézőpontja is megjelenjen, biztosítva ezzel az empirikus kutatás mélységét és sokrétűségét.

7. ÁBRA: ALAPVETŐ SZOCIODEMOGRÁFIAI ISMÉRVEK (%)¹³

Forrás: Századvég

Az empirikus kutatás ezen két pillére (kvantitatív és kvalitatív) együtt teszi lehetővé, hogy a tanulmány átfogó és megalapozott képet adjon a magyar társadalom gazdasági helyzetéről, konjunktúraérzetéről és jövőbeli várakozásairól, valamint elősegítse a szakpolitikai döntéshozatal és a társadalmi párbeszéd támogatását a bizonytalanságokkal terhelt gazdasági környezetben.

¹³ Súlyozás nélküli értékek.

5. FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS FORRÁSOK

- + Akerlof, G. A. – Shiller, R. J. (2009): *Animal Spirits: How Human Psychology Drives the Economy, and Why It Matters for Global Capitalism*. Princeton, NJ: Princeton University Press. Elérhető az interneten: https://altexploit.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/06/shiller-robert-j-_akerlof-george-a-animal-spirits-_how-human-psychology-drives-the-economy-and-why-it-matters-for-global-capitalism-new-edition-princeton-university-press-201020.pdf (letöltés ideje: 2025. 05. 04.).
- + Friedman, M. (1986): *Infláció, munkanélküliség, monetarizmus: válogatott tanulmányok*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- + Friedman, M. (1987): „Quantity Theory of Money”. In Eatwell, J. – Milgate, M. – Newman, P. (szerk.): *The New Palgrave: A Dictionary of Economics*, Vol. 4. 3–20. London: Macmillan; New York: Stockton Press. Elérhető az interneten: <https://miltonfriedman.hoover.org/internal/media/dispatcher/214346/full> (letöltés ideje: 2025. 05. 29.).
- + Hansen, A. H. (1927): *Business-Cycle Theory: Its Development and Present Status*. Boston: Ginn and Company. Elérhető az interneten: <https://archive.org/details/businesscyclethe0000alvi> (letöltés ideje: 2025. 07. 31.).
- + Keynes, J. M. (1936): *The General Theory of Employment, Interest, and Money*. London: Macmillan & Co. Elérhető az interneten: https://www.files.ethz.ch/isn/125515/1366_KeynesTheoryofEmployment.pdf (letöltés ideje: 2025. 04. 12.).
- + Krugman, P. (2009): *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*. New York, NY: W. W. Norton & Company. Elérhető az interneten: https://www.academia.edu/8782383/Krugman_Paul_The_Return_of_Depression_Economy (letöltés ideje: 2025. 04. 17.).
- + Lucas, R. E. Jr. (1977): Understanding Business Cycles. In Brunner, K. – Meltzer, A. H. (szerk.): *Stabilization of the Domestic and International Economy* (Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy, Vol. 5). Amsterdam: North-Holland Publishing Company. 7–29. Elérhető az interneten: <https://scispace.com/pdf/understanding-business-cycles-45y3f506i3.pdf> (letöltés ideje: 2025. 04. 24.).
- + Mankiw, N. G. (2009): *Macroeconomics* (7. kiadás). New York, NY: Worth Publishers. Elérhető az interneten: <https://jollygreengeneral.typepad.com/files/n.-gregory-mankiw-macroeconomics-7th-edition-2009.pdf> (letöltés ideje: 2025. 05. 04.).
- + Modigliani, F. – Brumberg, R. (1954/1980): Utility Analysis and the Consumption Function: An Interpretation of Cross-Section Data. In Modigliani, F.: *The Collected Papers of Franco Modigliani*, Vol. 2: *The Life Cycle Hypothesis of Saving, the Demand for Wealth and the Supply of Capital*. Cambridge, Massachusetts – London, England: The MIT Press. 3–45. Elérhető az interneten: <https://www.arabictrader.com/cdn/application/2009/08/15/pdf/v202/B4E8E626-EFEE-42B4-FE04-862C02B7AC83.pdf> (letöltés ideje: 2025. 05. 04.).

- + Modigliani, F. (2005): *The Collected Papers of Franco Modigliani. Vol. 6: Economic Policy and Financial Markets*. Cambridge, MA – London: MIT Press. Elérhető az interneten:
<https://www.arabictrader.com/cdn/application/2009/08/15/pdf/v202/B4E8E626-EFEE-42B4-FE04-862C02B7AC83.pdf> (letöltés ideje: 2025. 05. 04.).
- + Zinman, J. (2014): *Household Debt: Facts, Puzzles, Theories, and Policies*. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research (NBER Working Paper No. 20496, August 2014). Elérhető az interneten:
https://www.nber.org/system/files/working_papers/w20496/w20496.pdf (letöltés ideje: 2025. 04. 29.).

SZÁZADVÉG

„Változó
világunkban
csak minőségi
adatokra
támaszkodva
tudunk jó
döntést hozni.”

A Századvég küldetése, hogy segítsen a tisztánlátásban, hogy minél jobb döntések születhessenek. A jó döntésekhez pedig két dolog kell: világos célok és lényegi információk.

Kollégáink azon dolgoznak, hogy megértsék a hazai és nemzetközi gazdasági, társadalmi folyamatokat, és ezáltal hasznos és érthető tudást szolgáltatassanak a döntéshozóknak; legyenek azok vállalati, kormányzati vezetők, vagy akár magánemberek.

